

Foto: FM/Mario Rizzolio

Burundi var ett av de första länderna som togs upp på agendan av FN:s nya fredsbyggande kommission. På bilden talar generalmajor Derrick Mbuyiselo Mgwebi från FN:s operation i Burundi (ONUB) i samband med att Internationella dagen för fredsbevarare högtidlighålls i maj 2006.

Nya FN-strukturer hjälper länder efter krig

Fredsbyggande är ett brett och övergripande begrepp som används för att beskriva processer och aktiviteter som syftar till att lösa konflikter och åstadkomma en hållbar fred och välmående samhällen. Bakgrunden till att det fått allt större betydelse under senare år är en växande insikt om att slutet på en väpnad konflikt inte automatiskt innebär början på en fredlig och stabil ekonomisk och social utveckling.

Inom FN togs ett avgörande steg på detta område vid toppmötet om FN-reformer 2005. Då beslutades bl a att inrätta ett helt nytt FN-organ, Fredsbyggande kommissionen, som sjösattes några månader senare. Till FN:s nya "fredsbyggande arkitektur"

hör även Fredsbyggande fonden och Stödkontoret för fredsbyggande.

FREDSBYGGANDE KOMMISSIONEN

FN:s fredsbyggande kommission (*United Nations Peacebuilding Commission, PBC*) bildades i december 2005 genom parallella beslut i FN:s generalförsamling och FN:s säkerhetsråd. Den påbörjade sitt arbete i juni 2006.

Kommissionen är ett mellanstatligt rådgivande organ som stödjer länder i efterkrigssituationer med återhämtning, återuppbyggnad och utveckling. Dess bildande är ett viktigt tillskott till det internationella samfundets kapacitet att främja fred i bred mening. Tanken är att kommissionen ska utgöra en bred bas för FN:s samlade erfarenheter och att den därigenom ska kunna hjälpa länder att bygga fred och försoning efter en konflikt.

Kommissionen är underställd både generalförsamlingen och säkerhetsrådet och ska fungera som ett rådgivande organ till dem liksom till FN:s alla medlemsländer. Vid val av dess 31 medlemsstater tas särskild hänsyn till erfarenheter av återuppbyggnad efter en konflikt. Dess löpande arbete utförs av speciella landkommittéer, vars sammansättning skräddarsys efter den konfliktsituation som ska hanteras.

Kommissionen väntas ägna sig åt länder där fredsavtal har ingåtts och det finns ett minimum av säkerhet. Initiativet till att ta upp ett land på kommissionens agenda kan komma från säkerhetsrådet, FN:s generalsekreterare, ECOSOC, generalförsamlingen eller från landet självt. Landet i fråga behöver också uttrycka ett intresse av att tas upp på agendan. Sannolikt kommer inga länder att tas upp ifall dess regering motsätter sig det.

2010 var kommissionen verksam i Burundi, Sierra Leone, Centralafrikanska Republiken och Guinea Bissau. Liberia ansökte i augusti 2010 om att tas upp på kommissionens agenda, något som beviljades en månad senare. Även Guinea-Conakry har nyligen uttryckt sitt intresse.

Fredsbyggande kommissionen består av tre olika strukturer:

- Organisationskommittén
- Landspecifika möten/kommittéer
- Arbetsgrupp för lärdomar

Organisationskommittén (PBOC; Peacebuilding Commission Organizational Committee) ansvarar för övergripande beslut om verksamheten och fastställer kommissionens agenda. I kommittén sitter 31 av FN:s medlemsländer på förnyelsebara tvåårsmandat enligt följande fördelning:

Sju länder som väljs av säkerhetsrådet (f n Frankrike, Gabon, Kina, Mexiko, Ryssland, Storbritannien och USA);

Sju länder som väljs av generalförsamlingen (f n Benin, Chile, Peru, Sydafrika,

Thailand, Tjeckien och Uruguay);

Sju länder som väljs av ECOSOC, FN:s ekonomiska och sociala råd (f n Australien, Brasilien, Egypten, Guinea-Bissau, Marocko, Polen och Sydkorea);

Fem länder som är bland dem som bidrar mest till FN:s budget och övrig FN-verksamhet (f n Japan, Kanada, Nederländerna, Sverige och Tyskland); samt

Fem länder som är bland dem som bidrar mest med militär och polisiär personal till FN:s missioner (f n Bangladesh, Indien, Nepal, Nigeria och Pakistan).

Landspecifika möten (CSM; Country Specific Meetings) hålls för de länder som står på fredsbyggande kommissionens agenda. Agendan utformas individuellt för de situationer det gäller. Vid mötena deltar olika aktörer som är engagerade i uppbyggnadsprocessen i landet, däribland medlemmarna av organisationskommittén, representanter för det aktuella landet, representanter för regionala och subregionala organisationer och FN:s kontor i landet. De nationella aktörerna deltar ofta via videolänk.

En arbetsgrupp för lärdomar (Working Group on Lessons Learned) har inrättats för att dra ut erfarenheter från olika nationella och internationella insatser i efterkrigssituationer. Syftet är att utveckla och sammanställa rekommendationer och riktlinjer för kommande strategier och insatser.

FREDSBYGGANDE FONDEN

I de resolutioner som innebar att fredsbyggande kommissionen bildades fanns också beslut om att inrätta en fredsbyggande fond (*United Nations Peacebuilding Fund; PBF*). Fonden administreras av FN:s stödkontor för fredsbyggande. Pengarna i fonden utgörs av frivilliga bidrag från regeringar, organisationer och individer. Fondens medel förvaltas av FN:s utvecklingsprogram UNDP:s MDTF-kontor (*Multi-Donor Trust Fund Office*). Sverige är den största bidragsgivaren till fonden.

Sedan starten har fonden givit stöd till över hundra projekt i 18 länder. De fem länder som 2010 stod på kommissionens agenda har fått mer än hälften av medlen. Länder som inte står på kommissionens agenda kan också få stöd om FN:s generalsekreterare finner dem lämpliga. Hittills har t ex Elfenbenskusten, Guinea, Komorerna, Kongo och Nepal fått stöd.

Projekt som kan få stöd från fonden ska uppfylla ett eller flera av följande kriterier. De...

- syftar till att bemöta omedelbara hot mot fredsprocessen eller hot mot initiativ som stödjer fredsöverenskommelser och politisk dialog;
- bygger upp eller stärker kapaciteten i landet för fredlig samexistens och konfliktlösning;
- stimulerar ekonomisk återhämtning som har positiv effekt på freden;
- återupprättar avgörande administrativa funktioner.

En översyn av fondens arbete har gjorts vilket ledde till att riktlinjerna för den reviderades 2009.

STÖDKONTORET FÖR FREDSBYGGANDE

I FN:s högkvarter i New York har ett stödkontor för fredsbyggande (*Peacebuilding Support Office, PBSO*) inrättats. Kontoret ska assistera och stödja fredsbyggande kommissionen, administrera fredsbyggande fonden samt arbeta med att samordna och stödja verksamhet som rör fredsbyggande i FN:s övriga organ, program och fonder. PBSO ska utgöra ett kunskapscentrum för erfarenheter av och riktlinjer för fredsbyggande.

Chef för kontoret är en assisterande generalsekreterare (*Assistant Secretary-General for Peacebuilding Support*). 2010 innehades posten av Judy Cheng-Hopkins från Malaysia.

ÖVRIGA AKTÖRER

Utöver kommissionen, fonden och kontoret för fredsbyggande finns inom FN-systemet flera andra aktörer som på olika sätt arbetar med dessa frågor. Det gäller t ex FN:s utvecklingsprogram (UNDP), FN:s avdelning för fredsbevarande operationer (DPKO) och FN:s avdelning för politiska frågor (DPA). En annan viktig aktör, som också räknas till FN-systemet, är Världsbanken.

Aktörer utanför FN-systemet som arbetar med fredsbyggande är bl a regionala organisationer som EU, biståndsaktörer som OECD-DAC, tankesmedjor som *International Peace Institute* och olika nationella regeringar. Länder i vår del av världen som engagerat sig starkt i frågan om fredsbyggande är bl a Sverige, Norge och Storbritannien.

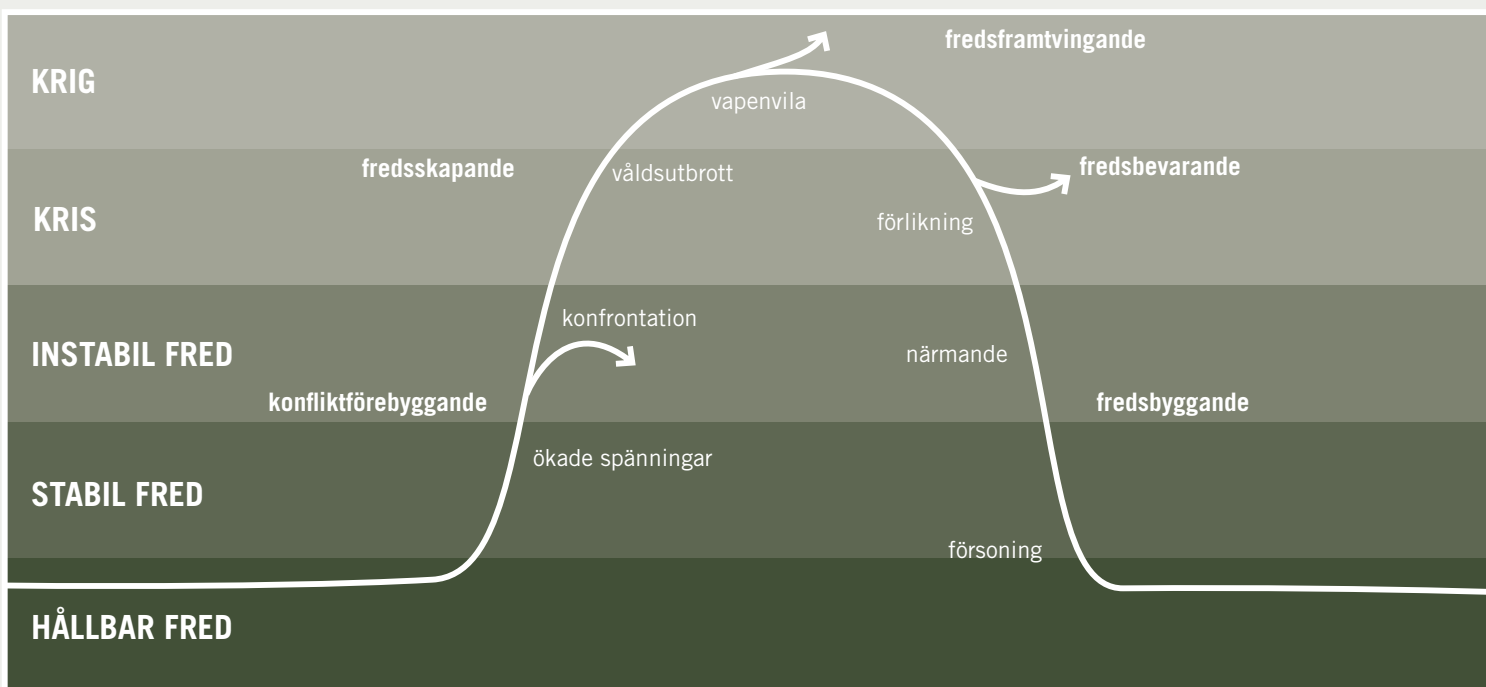
BEGREPP INOM KONFLIKTHANTERING

Begreppet fredsbyggande är en av många delar av det som brukar kallas för konflikt-

Foto: FN/Albert Gonzalez Faran

I Tora i norra Darfur, Sudan, ska en skola för fyra barnsoldater byggas. Vattnet på bilden har levererats till platsen för att man ska kunna tillverka tegelstenar.

hantering. Vilka åtgärder som är möjliga och effektiva att genomföra beror på i vilket skede konflikten befinner sig. Figuren här ovan visar en konfliktkurva där konfliktens olika faser och åtgärder är utmärkta, bland dem de fredsbyggande.

Här följer ett urval av olika begrepp och definitioner inom konflikthantering:

Konfliktförebyggande åtgärder vidtas i det första skedet av en konflikt för att förhindra att den tar sig våldsamma uttryck. Snarare än att undvika konflikter i sig handlar det i stället om att kanalisera dem så att de kan hanteras på ett fredligt sätt. Konfliktförebyggande åtgärder kan även sättas in för att förhindra att en pågående väpnad konflikt sprider sig. Att förebygga konflikter eller lösa dem innan de utmynnar i våld kan spara stora kostnader i människoliv och pengar. Förebyggande åtgärder kan vara att rätta till ekonomiska och utvecklingsmässiga strukturella konfliktorsaker eller att hitta fredliga kanaler för att hantera de konflikter som naturligt uppstår i ett samhälle, t ex genom ett fungerande demokratiskt och politiskt system.

Exempel på en konfliktförebyggande insats i FN:s regi är FN:s mission i Makedonien, UNPREDEP, 1995-1999.

Fredsskapande åtgärder sätts in om de förebyggande åtgärderna misslyckats, spänningarna ökar och våld utbryter.

Fremst handlar det om diplomatisk verksamhet, medling och förhandling, för att nå en uppgörelse mellan de stridande parterna, t ex ett fredsavtal. En förutsättning är att parterna själva är villiga att förhandla.

Militära fredsbevarande insatser har traditionellt haft som syfte att skydda ett existerande fredsavtal genom att t ex upprätthålla buffertzoner mellan stridande parter eller överse ett vapenstillstånd. Konceptet bygger på de tre principerna om medgivande från konfliktens parter, opartiskhet och att våld bara får användas i självförsvar. På senare år har styrkorna fått mer än bara en säkerhetsskapande funktion och också fler civila delar. Fredsbevarande insatser med utökat uppdrag kallas ibland multidimensionella eller komplexa fredsbevarande insatser.

Exempel på en traditionell fredsbevarande insats är FN:s insats på gränsen mellan Etiopien och Eritrea 2000-2008 (UNMEE). Exempel på en multidimensionell fredsbevarande insats är ONUMOZ som övervakade och bistod Mocambiques valprocess 1992-1994.

Fredsframtvängande insatser skiljer sig från de fredsbevarande genom att de har ett utökat mandat att använda våld och hot om våld för att tvinga en eller flera parter att hålla fast vid ett fredsavtal eller att tvinga dem till förhandlingsbordet. Insatsstyrkorna kan agera som part i konflikten och behöver inte heller medgivande från alla parter. Tving-

ande insatser kan också vara civila åtgärder som vidtas utan parternas medgivande för att tvinga dem att ändra sitt beteende, t ex politiska eller ekonomiska sanktioner.

Exempel på en fredsframtvängande insats är UNOSOM II i Somalia 1993-1995, med syfte att upprätthålla säkerheten för att möjliggöra humanitär hjälp till landet. Fredsbevarande och fredsframtvängande insatser kallas ofta med ett svensk samlingsnamn för **fredsfrämjande insatser**.

Länder som varit i väpnad konflikt löper stor risk för återfall. Det **fredsbyggande verktyget** sätts in efter att en våldsam konflikt avslutats, i en postkonfliktsituation, för att bidra till lösningen av den konflikt som låg till grund för att våld bröt ut och för att hindra att den blossar upp på nytt. Där fredsbevarande militära insatser syftar till att hålla stridande parter isär syftar fredsbyggande till att skapa dialog och broar mellan människor. Målet är att förbättra de ekonomiska, sociala och demokratiska förhållandena och uppnå vad som brukar kallas hållbar fred. Det finns därmed en nära koppling mellan konfliktförebyggande och fredsbyggande åtgärder. Fredsbyggande involverar en stor mängd olika områden och är en lång och långsam process. En del är att ta hand om krigets konsekvenser, t ex att återintegrera tidigare soldater i samhället, samla in och förstöra lätta vapen, genomföra försoningsprogram och röja

minor. En annan del är att åtgärda grundläggande konfliktorsaker, t ex arbeta med att stärka rättsstaten, öka respekten för de mänskliga rättigheterna och att främja demokratiska institutioner och kanaler för fredlig konflikthantering. Ett exempel på fredsbyggande insatser är de program

för att integrera före detta soldater i samhället som fredsbyggande fonden stödjer i Elfenbenskusten.

En del av fredsbyggande som fått stor uppmärksamhet är SSR, säkerhetssektorreform. SSR har som mål att skapa institutioner som kan tillgodose behovet

av säkerhet på ett demokratiskt och rätts-säkert sätt. Det kan t ex vara att öka den demokratiska kontrollen av militär-makten, att öka legitimiteten hos de demokratiskt valda och att främja fristående granskningsfunktioner i samhället, t ex ett civilt samhälle och fria medier. ■

Det här kan DU göra!

De länder som drabbats av krig hör till de fattigaste och mest sårbara i världen. Omvärldens stöd behövs för att de ska lyckas ta sig ur de onda cirkelorna av våld och konflikter. Vi har alla en möjlighet att hjälpa till – här kommer några förslag på vad DU kan göra:

1

Skriv insändare!

När man ser på nyheterna om konflikter i andra länder är det lätt att känna vanmakt. Men tillsammans kan vi göra skillnad! Skriv en insändare till din lokaltidning om en konflikt som du känner engagemang för! Det är viktigt att betona att en konflikt inte är löst för att striderna är över. Långsiktiga civila insatser krävs även efter konflikten för att skapa hållbar fred. Det är särskilt viktigt i länder med en lång historia av återkommande stridigheter, såsom Kongo och Afghanistan.

2

Hjälp till att bygga fredliga samhällen!

Aktiv återuppbyggnad av samhällen efter en konflikt är avgörande för att få igång en positiv utveckling och för att förhindra att konflikten bryter ut igen. I omkring 60 av världens länder ligger 70 miljoner minor kvar i marken. Detta förhindrar en normal tillvaro där jorden kan brukas och barn kan leka fritt. Varje halvtimme skadas en människa någonstans i världen av en mina.

Kampanjen *Röj-en-mina* arbetar med att samla in pengar till FN:s minröjningsarbete. Ge ett personligt bidrag eller bli fadder. Gå in på www.roj-en-mina.nu

3

Delta i kampanjen Osjälvisk status!

Svenska FN-förbundet driver kontinuerligt kampanjer för att bidra till hållbar fred. Under vintern 2010/2011 pågår kampanjen Osjälvisk status på Facebook. För 20 kr kan du köpa en status och publicera på din Facebook-sida. Samtidigt som det t ex står att du "utbildar lärare i Kongo om mänskliga rättigheter" bidrar du med pengar till det projektet. Kampanjen bygger på att den sprids. Köp därför en osjälvisk status på <http://osjalviskstatus.fn.se> och hjälp till att sprida kampanjen till alla dina vänner! Är kampanjen över? Gå in på www.fn.se och se vilken kampanj som förbundet driver just nu och hur du kan bidra.

4

Sprid Världshorisont och faktabladet om fredsbyggande!

Världshorisont kan beställas i buntar till rabatterade priser. Beställ en trave och ge bort, sprid ut eller sälj! Tidningen bör ha sin givna plats på bokbord och andra evenemang arrangerade av FN-föreningar. Den bör också finnas med som ett verktyg vid medlemsvärning.

Beställ Världshorisont på FN-förbundets butik på nätet: www.fn.se/butik. Detta faktablad om fredsbyggande kan beställas gratis från FN-förbundet upp till tio ex. Skicka ett mejl till info@fn.se.

5

Läs på!

Kunskap är grunden för all handling! Informera dig genom att läsa vidare på:

www.un.org/peace/peacebuilding
www.unpbf.org
www.peacebuildinginitiative.org

6

Bidra till minskad fattigdom!

En del av fredsbyggande är att förbättra de ekonomiska och sociala förhållandena i konfliktländer. Fattigdom och klyftor mellan grupper i samhället ökar risken att våld-samma konflikter återkommer. Ett effektivt sätt att bekämpa fattigdom är att ge gratis skolmat till barn i fattiga länder, något som FN:s livsmedelsprogram WFP arbetar med sedan många år. Här i Sverige samlar kampanjen Skolmat blir kunskap in pengar till WFP:s arbete.

GE ETT EGET BIDRAG! Gå till www.fn.se/skolmat eller sätt in pengarna på pg nr 90 00 79-5 (ange "skolmat"). Du kan också stödja kampanjen en längre tid genom att bli autogirogivare.